

Intervju med Boris Beltzickoff fd. stadsbibliotekarie i Nacka

-Kan du berätta för mig lite om din bakgrund ?

-Jag kanske ska börja med att tala om, att mina föräldrar växte upp i en småstad i Vitryssland. Förhållandena för judar i Ryssland kring sekelskiftet var ganska tragiska och där skedde stora pogromer, en av de värsta 1903. Mina föräldrar beslöt att lämna landet. De lyckades via Finland komma över till Stockholm 1905.

Jag föddes tre år efter de hade kommit till Sverige. Från och med 1913 bodde jag i ett stiftelsehus på Klippgatan på Söder, som allmänt i trakten kallades för judehuset. Det var praktiskt taget bara barnrika, fattiga, judiska familjer från Polen och Ryssland, som bodde där. Min morfar var skräddare, min pappa snickare. Genomgående var det hantverkare, som bodde i huset. Att bo där, det var som att bo i en liten judisk "städtel". Alla firade helgdagar och sabbat på samma sätt. Imitt hem talades aldrig annat än jiddisch. Svenska lärde jag mig på gatan av lekkamrater. Det fanns heller inga böcker på svenska. Det som fanns, var bönböcker och bibeln på hebreiska och en och annan bok på jiddisch.

-Kunde du läsa dem ?

-Jag lärde mig så småningom att läsa hebreiska. Men böcker på svenska kom jag i kontakt med tack vare, att det bodde en bokbindare i huset. Han hade åtskilliga böcker i sitt hem. Dessutom hade han en söt dotter i min egen ålder, som gjorde sitt till att jag blev intresserad av litteratur. Det var våldsamma böcker som Rinaldo Rinaldini och andra äventyrsböcker, minns jag. Nästa steg var församlingsbiblioteket på Tjärhovsgatan, där jag blev en av de flitigaste låntagarna. Från den tiden minns jag mest indianböcker och hur upphetsad man blev vid läsningen av dem.

Senare spelade Eyvind Johnsson, Pär Lagerkvist och Harry Martinsson en stor roll för mig. Jag var också tagen av de norska författarna Sigurd Hoel, Sigrid Undset och Knut Hamsun.

-När kom du på att du ville ägna dig åt bibliotek ?

-Det var så, att när jag blev färdig med min examen 1935, så var det mycket svåra tider för unga akademiker. Jag hade svenska och historia som ämnen. Det var svårt att få jobb som lärare. Jag var arbetslös en längre tid, men fick sedan ett tillfälligt jobb på SÖ. Jag vantrivdes där och längtade till det lilla biblioteket på Götgatan. Det hade en trivsamt atmosfär och jag började drömma om att jobba på ett sådant ställe.

Jag var närmare trettio år när jag blev elev på Stockholms stadsbiblioteks skola. Det var en bra skola, men jag blev ganska chockerad över de sociala skickningar som fanns bland biblioteksarbetarna, som man säger nu för tiden.

- Var det svårt att få jobb sedan som bibliotekarie?

- Ja, Jag sökte tjänst på tjänst i närheten av Stockholm. Plötsligt 1945 på våren fick jag chansen att välja mellan tre olika jobb. Det lustiga var att de två, som möjligen hade kunnat konkurrera ut mig, tackade nej. Den ene ansåg, att det var för många filialer och för jobbigt att åka runt. Den andre tyckte, att det var för primitivt. Han var ingen pionjärnatur. Men just det primitiva lockade mig. Jag tyckte, att det var underbart att börja och bygga upp ett bibliotek från början efter de principer vi fått lära på biblioteksskolan. Biblioteksstyrelsen i Nacka ansåg, att det måste komma en fackutbildad bibliotekarie framförallt för att göra upp en ordentlig katalog. Under de första fyra åren var jag assistent under deltidsbibliotekarien, som var folkskollärare. På filialerna var det också folkskollärare, som jobbade för praktiskt taget inget i lön. De lade ner ett mycket fint arbete. Läraren, som var min chef, jobbade långt utöver vad han behövde och älskade sitt bibliotek. Vi kom mycket bra överens. Allting var primitivt till en början. Huvudbiblioteket var inrymt i ett fungerande klassrum i Järsla skola. Jag kunde inte komma åt mitt jobb förrän vid 3-tiden på eftermiddagen. Jag höll på till nio eller tio på kvällen. Jag måste ta bort luckor, som satt framför bokhyllorna och flytta undan skolbänkar, för att låntagarna skulle komma åt böckerna. När städerskan kom, måste jag gå ut och promenera.

År 1949 hade vi äntligen möjlighet att få en ny lokal i en villa i Storängen. Men bara på villkor, att vi upplät läsrummet till lunchrum åt Nackas tjänstemän, som jobbade i spridda villor runtomkring. Vi var väldigt oroliga. Köket fanns i själva bibliotekslokalen. Vi tänkte på flott och matos.

Men allting gick fantastiskt bra. Vi blev så många som åt, att vi blev tvungna att använda också "skön-rummet", som var ett mycket vackert rum med burspråk och ett runt bord. Kring det runda bordet hade vi i tio års tid ett matlag.

Vi träffades dag efter dag och åt lunch tillsammans, men det var inte det viktigaste. Vad vi egentligen sysslade med var att diskutera allt mellan himmel och jord. Stup i ett fick jag springa till bokhyllorna, för att försäkra oss om att vi kom fram till rätt resultat. Detta var mycket livfullt men också mycket nyttigt. Jag fick tidigt reda på alla planer i kommunen. Tjänstemännen fick i sin tur ett stort intresse för biblioteket och insåg dess betydelse. Överhuvudtaget så var de första åren - de första 25 åren i Nacka en underbar tid, med en biblioteksstyrelse, som inte kunde varit bättre och en ledning av stan, som visade stor förståelse för våra behov.

- Hur var anslagen för bokinköp?

- Det var alltså, att det tröt med bokinköpsanslagen. Det hör ihop med att ekonomidirektören hade den inställningen, att eftersom vi fick den ena fina bibliotekslokalen efter den andra och mer och mer personal, så kunde vi inte dessutom få alla böcker vi ville. Vi skulle skynda långsamt fram och ta lite i taget. Det gällde ju också att få ut så mycket som möjligt inom de ramar,

som stod till buds.

- Kommer du ihåg vilken typ av litteratur ni hade i början?

- I början var det så, att min chef var moralisk i sin litteratursyn och han hade ett giftskåp. Där fanns, när jag övertog, en rad böcker, som handlade om människokroppen och en roman som "Jenny" av Sigrid Undset. Den ansåg han var farlig. Där fanns naturligtvis också "Människor mötas och ljuv musik uppstå".

- De här böckerna lånades alltså inte ut?

Nej, de fanns i giftskåpet. Det är inte så märkvärdigt. När jag var på SSB, minns jag, att allmänheten fick läsa bara de första delarna av "Fröknarna von Pahlen", mende sista fick på sin höjd gå runt bland personalen. Ja, och när jag var i Gävle, så var det så, att "Lady Chatterly" fanns inte på svenska utan bara på engelska, ifall någon lärare skulle få lust att läsa den. Bokinköpen gick tillså att lärarna, som var filialföreståndare skrev önskelistor. En gång om året köpte bibliotekarien böcker via Bonniers bokförmedling. Det där fick jag snart ändra på, så vi började köpa böcker kontinuerligt.

- Fick inte du deltaga i bokinköpen till en början?

När jag kom så bestämde styresen vilka böcker som skulle köpas. Efter en tid tyckte Oskar Hallbäck i styrelsen, att de kände mig och mitt sociala intresse så pass, att de i fortsättningen kunde överlåta bokinköpen till mig.

Det gjorde jag ensam i ganska många år. När vi fick ett lasarettsbibliotek så skötte lasarettsbibliotekarien sina bokinköp. Likadant gjorde barnbibliotekarien. Sedan blev det fler och fler bibliotekarier och vi hade bokmöten varannan vecka med sambindningslistor - ett kollektiv som bestämde.

För inte så många år sedan fick en moderat ledamot av fullmäktige för sig, att det skulle ändras. Vi skulle köpa böcker tillsammans med politikerna i kulturnämnden. Först då skulle det bli ett opolitiskt och mångsidigt urval. Fullmäktige antog det här förslaget. Det blev en våldsam proteststorm.

Personalen skrev en skrivelse och påpekade, att det inte alls var bibliotekarie Bätzikoff, som köpte böcker utan samtliga bibliotekarier. Bland personalen fanns ju alla partier representerade. Några månader senare strök fullmäktige det förra beslutet och vi återgick till ordningen.

- Hur mycket kunde ni ha biblioteket öppet för allmänheten ibörjan?

- Det var mycket blygsamt. Jag vill minnas, att filialerna hade öppet en kväll i veckan och det s.k. huvudbiblioteket två kvällar.

- Kom det mycket folk till biblioteket de här kvällarna?

- Det var dåligt. Mycket snart talade vi om att något måste göras för att höja intresset. Vad vi startade med, som var ganska nytt på den tiden, var en omfattande bildningsverksamhet. När jag kom till Nacka, så levde ABF ett mycket tynande liv. De andra bildningsförbunden hade knappt kommit igång. Däremot hade en hobbyklubb bildats ungefär samtidigt. Det fanns redan då en berömd musikskola i Nacka och en musiksektion bildades av hobbyklubben. Jag bildade en litteratursektion. På det här sättet fick vi med oss en massa människor, som annars aldrig hade brytt sig om bibliotek. Det här var på sätt och vis en pionjärgärning. Många tyckte att vi kunde hålla oss till det egentliga biblioteksarbetet, eftersom det alltid var ont om personal. Själv har jag under årens lopp kommit att tycka, att man alltför mycket håller på med programverksamhet och utställningar på biblioteken. EN del kolleger uppfattar därför mig som reaktionär. Tvärtom är det så, att jag har sysslat mycket med sådant på mitt bibliotek, utan att försumma det egentliga biblioteksarbetet. Det viktigaste när vi hade cirklar var att få folk att läsa böcker, som de annars inte hade intresse av.

EN säsong hade vi t.ex. en kurs i modernism. Var tredje måndag samlades vi kring grammofoonkivor med musik av Bela Bartók, var tredje måndag såg vi på konst av Picasso och var tredje måndag läste vi och talade om Joyce och Elliot. Detta var i slutet av 40- talet och de här författarna var okända för många av deltagarna. En gång per termin hade vi en stor samling på restaurang Herrgårn i Björknäs, där vi presenterade unga okända författare som Försell t.ex. De kom ut dit och talade och läste ur sina verk. Det var rena folknöjet. Nästan jämt var det fullt. Den intressantaste kvällen var nog när Per Collinder, som haft en cirkel om den moderna världsbilden, talade om mysterierna utom oss. Jag hade också bett John Björkhem komma och tala om mysterierna inom oss. Björkhem var ju en mycket känd läkare och doktor i olika discipliner. Han var också forskare i parapsykologi. Det var fullsatt den här kvällen. När John Björkhem talade var det andäktigt tyst i salen och han berättade de mest otroliga ting. När det var klart, sa han, att nu var den offentliga delen av kvällen slut och de som ville kunde gå hem. Inför de, som stannade, ville han göra några små experiment. Det var inte en käft som gick utan alla stannade. Så gjorde han då en del fängslande experiment först med oss alla sedan med en dam, som visat sig vara speciellt känslig. Björkhem färdade henne tillbaka i åldrarna, så man kunde höra henne tala med en 10-årings röst på ädelskånska. Kvällen var lyckad, men bland publiken fanns en konkurrent till Björkhem. Han anmälde honom hos polisen. Efter en tid kom två stora starka polisär till biblioteket och förhörde mig - jag var ju ansvarig. Alltihop slutade med att jag blev åtalad och dömd till åtta dagböter à åtta kronor, vilket visar hur dåligt avlönade vi bibliotekarier var på 50-talet.

- Människorna, som kom på de här aftnarna, blev de låntagare på biblioteket?

- Just kring 1950 ökade lånen alldeles våldsamt, men det är svårt att säga om kursverksamheten eller våra nya bibliotekslokaler var det primära i uppsvinget.

Vi hade många kurser t.ex. en om Kina med Arthur Lundkvist, som hade varit där. Vi hade en stor kurs om Italien och en om stadsplanering, som var mycket lyckad och väl besökt. Allt dethär ägde rum i bibliotekslokalerna. Jag fick från början biblioteksstyrelsens tillstånd att betrakta de här kvällarna som tjänstgöring. Många bibliotekarier har ju medverkat till folkbildningen men då har de gjort det på sin fritid mot betalning från bildningsförbunden.

Så småningom växte sig ABF större och starkare och hobbyklubben tynade och dog. Då uppstod ett intimt samarbete mellan biblioteket och ABF. Vi gjorde nästan alltid gemensamma arrangemang.

- Förekom några teaterarrangemang på biblioteket?

-Ja, vi hade t.ex. en säsong, när vi gick igenom Tidens ryska klassiker.

Det avslutades med en föreställning på Herrgård, där Marja Benkovs elever spelade några enaktare av Tjechov. Konstsektionens medlemmar hade gjort dekorationerna.

- Blev låntagarna mer intresserade av rysk litteratur efter den föreställningen?

-Ja, det var ju en behändig serie att få låntagarna att ta med sig hem.

Överhuvudtaget så kom bokbeståndet att färgas väldigt mycket av de kurser vi hade. Jag tycker, att det var en stor välsignelse för biblioteket under dess uppväxt att ha dessa kontakter med hobbyklubben, författare och föreläsare. Sedan kom TV in i bilden och då blev allting mycket svårare.

- Vet du hur det var på barnsidan?

-Länge hade vi ingen barnavdelning. I kommunens ledning tyckte man, att det räckte med ett skolbibliotek. Så småningom gjorde vi en ganska originell insats. Vi skapade en tjänst, som vi kallade bokkonsulenttjänst och anställde en sådan redan innan vi fått en barnavdelning. Den tjänsten var konstruerad så, att halva tiden skulle bibliotekarien tjänstgöra som barnbibliotekarie och andra halvan vara konsulent åt grundskolans skolbibliotekarier. Det blev ett mycket gott samarbete mellan biblioteket och skolan. Stadsbiblioteket anställde och avlönade henne. Vid årets slut fick vi titta halva hennes lön från skolan.

- Om du jämför biblioteken förr och nu, tycker du, att det är många värden som har gått förlorade?

-Ja, det är ju inte alls så länge, att bildningssidan av vårt jobb framhävs. Jag skulle nästan vilja säga, att det är nöjessidan, när det gäller att vända sig utåt. Man ska ha anslående program, som är kul och som helst presenterar kändisar från radio och TV. Man har glömt ambitionen att öppna ögonen på folk för främmande världar eller för helt unga författare, som ännu inte har fått något ansikte utåt.

Den ambitionen märker jag inget spår av. Också dessa utställningar och utställningar!
 Det är status att ha så många utställningar och aktiviteter som möjligt.
 Många av de utställningarna håller ju inte måttet. En del låntagare säger också,
 att de inte orkar läsa så mycket text i ett sammanhang stående och gående.
 Andra utställningar är alldeles för terftiga och intetsägande.
 Jag tycker utställningar är en fin sak, men hela den verksamheten ska bedrivas
 med ett helt annat urval och mer omsorgsfullt. Överhuvudtaget ska allting
 göras mer omsorgsfullt än det göras idag. Mycket är så slafsigt.
 Det läggs inte längre an på att biblioteket ska innehålla ha ett brett bokbestånd,
 som innehåller så många titlar som möjligt. Det ska slungas ut tjugo ex av en
 och samma bok om man vet att den blir populär. då blir det inga pengar kvar till
 de udda böckerna. Det är bra, att låntagarna inte behöver vänta alltför länge
 på de populära böckerna, men det ska inte gå till överdrift.